

Det moderne forskningsbibliotek

Af Susanne Dalsgaard Krag

I Politiken lørdag den 20. marts i år kunne man se en helsides annonce for Socialdemokraterne med overskriften "Næste generation skal være klogere end os".

Susanne Dalsgaard Krag

Biblioteksleder

Det Teologiske Fakultets Bibliotek, Aarhus Universitet
krag@teologi.au.dk

Annoncen viste et billede af partiformand Mogens Lykketoft med nytrimmet skæg og i bedste skolemesterstil sammen med en flok unge mennesker på et skolebibliotek. I annoncen kobles uddannelse og biblioteker direkte sammen, og signalet er ikke til at tage fejl af. Det er uddannelse, der er vejen til fremtiden, og som biblioteksmenneske, er det jo dejligt at se, at bibliotekerne spiller en vigtig rolle i dette billede.

Et 'laboratorium' i udvikling

Biblioteket ved Det Teologiske Fakultet er et meget fint eksempel på et bibliotek med en meget stor og spændende samling (ca. 150.000 bind) af litteratur inden for det teologiske og religionsvidenskabelige område. Biblioteket er på trods af sin relativt lave alder det største af sin art i Danmark, og det vidner om den betydning, fakultetet har tillagt biblioteket. Her er underviserne og de studerendes 'laboratorium' – et uundværligt led i forskning og uddannelse. Samlingen, som i mange tilfælde er unik, vil fortsætte med at spille en rolle som fysisk bibliotek, men det bliver samtidig en udfordring at gribe den udvikling, der bevæger sig imod elektronisk adgang som et afgørende supplement til de fysiske samlinger.

Invitation til forandring

Biblioteket har gennem hele sin levetid fungeret som et bibliotek, der i udpræget grad har lagt vægt på forskningen. Biblioteket er grundlagt i 1942 og har gennem

årene haft fire biblioteksledere, som alle har været teologer, og at det har været et højt prioriteret bibliotek, kan man måske få en fornemmelse af, når man ser på rækken af navnkundige biblioteksledere. Alle fire har været store kulturpersonligheder, og en blev efterfølgende rektor for Aarhus Universitet, og en anden er nu biskop i Roskilde Stift.

Foruden den faglige leder har biblioteket været bemandet med to overassistenter, som begge var ansat på biblioteket i en meget lang årrække. Hovedopgaverne på biblioteket har i høj grad drejet sig om at pleje den store bogsamling, og selve biblioteksbetjeningen er blevet klaret af skiftende studentervagter.

Bibliotekets hovedmålgruppe har været forskerne, og de studerende har først for alvor haft et ærinde på biblioteket, når de er kommet til specialeskrivningen. I efteråret 2002 blev stillingen som biblioteksleder imidlertid slået op til besættelse i april 2003. Det var ikke uden en vis skepsis blandt fakultetets ansatte, at man for første gang i bibliotekets historie valgte at besætte stillingen som biblioteksleder med en faguddannet bibliotekar, men det var fakultetets ønske at ansætte en person, som kunne føre biblioteket ind i den elektroniske tidsalder.

Samtidig med ansættelsen af en ny biblioteksleder valgte bibliotekets to trofaste assistenter at fratræde stillingerne, og der

blev banet vej for et generationsskifte. Det nuværende personale består således af bibliotekslederen (37 timer om ugen) bistået af en fagreferent (7 timer), som skal sikre det faglige indhold, samt to medhjælpere (tilsammen 32 timer) samt seks studentervagter (32 timer) Med dette personale er vi gået i gang med at omstille os til fremtiden.

Studiemiljø og brugervenlighed

En af de første opgaver, vi tog fat på, var en nyindretning af biblioteket i sommeren 2003. En del af biblioteket, som har et grundareal på 1700 kvadratmeter, blev inddraget til et åbent studiemiljø med gruppearbejdspladser, IT-arbejdsstationer og undervisningslokale. Det gik ud over de individuelle læsepladser, som blev reduceret fra 195 til 150 pladser, men til gengæld er studiemiljøet på fakultetet blevet styrket, og biblioteket opfylder nu funktionen som et naturligt samlingssted for de studerende, og biblioteket er blevet en levende arbejdsplads, som også nu benyttes af de yngre årgange, som ikke alle følte, at de tidligere havde et ærinde på biblioteket.

Et af de mål, biblioteket vil leve op til, er at sætte fokus på brugervenligheden. Dette gøres ved at sætte os i brugerens sted og sikre, at de systemer, vi stiller til rådighed, skal være så selvinstruerende som muligt. Et eksempel er en simpel ting som ny skiltning på gavle og hylder for at lette adgangen til den fysiske samling. Med

Som det første danske forskningsbibliotek kan vi nu springe frem til næste generation af biblioteksteknologi – den elektroniske microchip.

en bogsamling på 150.000 bind på åbne hylder er det meget vigtigt at gøre det let og overskueligt at finde frem til bøgerne.

Undervisning

I dag er let adgang til information af afgørende betydning. Det gælder for undervisning, og det gælder for samfundet i almindelighed. Der er et konstant behov for at videreudvikle de metoder, vi anvender i læring og undervisning, så de understøtter fleksibilitet og mulighed for individualisering. Forskning og uddannelse skal måle sig med det bedste i Danmark og den store verden, og adgang til relevant og kvalitetssikret information er den væsentligste forudsætning for at udvikle videnssamfundet i Danmark. Et af de fremtidige indsatsområder på biblioteket bliver derfor også mere undervisning og formidling. De hidtidige kurser i litteratursøgningsteknik på vores eget bibliotek og på Statsbiblioteket kan med det nye IT-undervisningslokale forstærkes. Målet er med nutidens begreber, at sikre, at alle studerende lærer at varetage egen videnstyring og informationsbehov og løbende opbygger og videreudvikler deres informationskompetencer.

Døgnåbent og chips

I 2002 blev der etableret døgnadgang til biblioteket. Adgangen fungerer således, at alle studerende kan bruge studiekortet som adgangskort til biblioteket i 24 timer i døgnet. Denne ordning fungerer til alles tilfredshed og bliver flittigt benyttet året rundt. Alle studerende bliver tilbudt et personligt password til fakultetets IT-system og får på den måde adgang til personlig serverplads, hvor man kan gemme dokumenter og opgaver. Vi har dog stadig en snærende begrænsning

De nye studerende får introduktion til biblioteket ved semesterstart

i døgnadgangen, for man kan ikke låne bøger uden for den korte bemandede åbningstid. Dette skyldes, at bibliotekets bøger ikke er stregkodede, hvorfor al udlån stadig foregår manuelt.

Det har derfor været et længe ønsket projekt at få automatiseret udlånsprocesserne, og nu tager vi skridtet og kan faktisk drage fordel af at komme sent med, fordi vi nu som det første danske forskningsbibliotek kan springe frem til næste generation af biblioteksteknologi – den elektroniske microchip.

I sommeren 2004 sætter vi elektroniske chips i samtlige udlånsaktive bøger og etablerer udlånsterminal og elektronisk tyverisikring. Det bliver et stort arbejde. I chippen lagres oplysninger om bogen, og der laves en kobling til bibliotekssystemet, således at man til en hver tid kan se bogens status, dvs. om den står på hylden eller allerede er udlånt. Biblioteket deltager sammen med Moesgaard Biblioteket ved Aarhus Universitet (Etnografi, Midtaldersarkæologi, Forhistorisk Arkæologi og Center for Nordatlantiske Studier) i et samarbejdsprojekt med Codeco/Statsbiblioteket om at teste chipsteknologien på et forskningsbibliotek. Når denne artikel læses, vil vi forhåbentlig have sat de første 75 000 chips i vores bøger, og næste år følger de næste 75 000. Vi har valgt at dele projektet op i to dele, således at vi tager udlåns-samlingen første år og læsesalsbøgerne næste år. Foruden mulighederne for selvbetjening gør chipteknologien det lettere at holde styr på samlingerne, idet man med en sender kan genfinde fejlplacerede bøger på hylden. Og for lærere og studerende bliver fremskridtet især synligt i, at man fra semesterstart i september vil kunne låne bøger ved selvbetjening i døgnets 24 timer.

Kravene fra omverdenen

De danske universitetsrektorer har i januar 2003 formuleret en række krav til forskningsbibliotekerne i den fremtidige uddannelses- og forskningsverden. Rektorerne overordnede målsætning er, at universitetsbibliotekerne skal understøtte kravene til nye undervisningsformer, og nøgleordene er: videndeling, IT, skræddersyede tjenester, synliggørelse og information til tiden. De går endog så vidt som til at sige, at det i visse tilfælde kan være hensigtsmæssigt at nedlægge biblioteker i deres fysiske form. Her tænkes mest på bibliotekerne inden for de teknisk/natur- og sundhedsvidenskabelige discipliner, hvor behovet for hurtig og let adgang til informationer med umiddelbar nyhedsværdi er af afgørende betydning.

Med den nye universitetslov og uddannelsesreformen lægges der op til, at studerende skal hurtigere igennem uddannelsessystemet, uden det går ud over kvaliteten i uddannelsen. Der vil blive lagt vægt på uddannelsernes erhvervs-sigte med mulighed for forskellige såkaldte kompetenceprofiler.

Bibliotekerne vil komme til at opleve en efterspørgsel fra såvel studerende som lærere i retning af let adgang til informationerne, flere elektroniske ressourcer, undervisning, personlige, skræddersyede tjenester samt adgang døgnnet rundt. Forskningsbibliotekernes rolle flytter sig derfor i disse år fra samling til adgang, fra katalog til portal, fra fysisk til elektronisk bibliotek og fra enkeltbibliotek til samarbejde og netværk

Universiteterne vil i de kommende år i stigende grad opleve en konkurrence om de studerende. Det er ikke utænkeligt, at de studerende, når de skal vælge uddan-

nessted, vil kigge på, hvilke biblioteker der er i stand til at stille de mest relevante elektroniske ressourcer til rådighed. Vi skal ligeledes forvente, at fremtidens forskere også vil søge derhen, hvor tilbudet er størst og forhindringerne færrest.

Fremtidens studerende skal komme, fordi vi har de bedste uddannelser, lærere, omgivelser og studentertilbud. Derfor skal biblioteket også kunne måle sig både nationalt og internationalt ved at stille de bedste samlinger, databaser, elektroniske tidsskrifter og bøger til rådighed. Og man skal kunne komme til det på alle tidspunkter af døgnnet og på en enkel og selvinstruerende måde. Det er udfordringerne og det miljø, hvori det fremtidige forskningsbibliotek skal finde sit ståsted.

(Artiklen er en revideret udgave af en artikel, som publiceres i Det Teologiske Fakultets Årsskrift 2003)

Fremtidens studerende skal komme, fordi vi har de bedste uddannelser, lærere, omgivelser og studentertilbud.